Інформаційна довідка
щодо проєкту Закону України
«Про внесення зміни до статті 102 Кримінального процесуального кодексу України щодо відомостей, які зазначаються у висновку експерта»
(реєстр. № 16049 від 07.09.2026)*

Анотація.

В інформаційній довідці аналізуються правові підстави вдосконалення положень кримінального процесуального закону щодо відомостей про судового експерта, які мають бути зазначені у висновку експерта, який залучається для проведення експертизи під час кримінального провадження. Відповідний аналіз проведено в контексті пропозицій, передбачених у проєкті Закону України (реєстр. № 16049 від 07.09.2026) (далі – законопроєкт).

Розглядається відповідність законопроєкту основоположним засадам правотворчої діяльності та кримінального процесуального законодавства, законам України, що визначають організаційно-правові основи здійснення судово-експертної діяльності та проведення судових експертиз. Окрім того, проаналізовано досвід таких держав-членів Європейського Союзу, як Німеччина та Франція щодо правової регламентації вимог до особи експертів, які обов'язково зазначаються в їх висновках в межах кримінального провадження.

За результатами дослідження виявлено ризики, які можуть перешкоджати належній реалізації законопроєкту під час правозастосовної діяльності, а також забезпечення найбільш оптимального переліку відомостей щодо судових експертів, які відображатимуть наявність у них необхідних спеціальних знань та професійного досвіду.

***Ключові слова**: кримінальне провадження, судова експертиза, судові експерти, висновок експерта, відомості про особу експерта, вимоги до судових експертів, професійна діяльність експертів.*

Вступ

Відповідно до статті 10 Закону України «Про судову експертизу» (далі – Закон) судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань. При цьому судовими експертами державних спеціалізованих установ можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності.

До суб'єктів судово-експертної діяльності, згідно з вимогами статті 7 цього Закону, належать державні спеціалізовані установи, їх територіальні філії, експертні установи комунальної форми власності, а також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та на умовах, визначених цим Законом.

У частині третій статті 7 Закону передбачено, що виключно державними спеціалізованими установами здійснюється судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз.

Призначення судового експерта у визначеному законом порядку, а також існування установ судових експертиз, незалежних від органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування та суду, є, серед іншого, гарантіями незалежності судового експерта та правильності його висновку (стаття 4 Закону).

На сьогодні Верховною Радою України розглядається проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судову експертизу» щодо гарантування незалежності судових експертів» (реєстр. № 16048 від 07.09.2026) (далі – законопроєкт № 16048), у якому передбачено внесення змін до статей 7, 10 та деяких інших норм вказаного Закону.

Зокрема, пропонується внести зміни до зазначених статей Закону, згідно з якими правом проводити судові експертизи наділяється фізична особа, яка володіє спеціальними знаннями, необхідними для надання висновку з досліджуваних питань, та має стаж професійної діяльності у відповідній сфері знань не менше п'яти років. Такі особи здійснюють судово-експертну діяльність самостійно або як працівники чи залучені фахівці державних спеціалізованих та інших експертних установ.

Одночасно законопроєкт № 16048 передбачає виключення частини третьої статті 7 Закону щодо здійснення криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз виключно державними спеціалізованими установами та статті 9 Закону, яка передбачає необхідність ведення Державного Реєстру атестованих судових експертів, до якого включаються атестовані відповідно до Закону судові експерти.

Водночас пункт 1 частини першої статті 102 «Зміст висновку експерта» Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) передбачає обов'язкове зазначення у висновку експерта відомостей щодо «свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта та стаж експертної роботи».

Збереження вказаного пункту у чинній редакції призведе до неузгодженості положень КПК України у цій частині з пропонованими змінами до галузевого Закону. Необхідність усунення такої неузгодженості зумовило підготовку досліджуваного законопроєкту.

Основна частина

У законопроєкті, що змістовно пов'язаний із законопроєктом № 16048, пропонується замінити словосполучення «*свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта, стаж експертної роботи*», що міститься у пункті 1 частини першої статті 102 КПК України, на словосполучення «*сфера спеціальних знань, вид, зміст і тривалість професійної діяльності у відповідній сфері знань, реквізити документів, що підтверджують таку діяльність*».

За результатами проведеного дослідження вважаємо за доцільне відзначити таке.

У державах Європейського Союзу існує нормативно закріплений пріоритет спеціальних державних інституцій щодо проведення складних експертних досліджень. Зокрема, експертизи вибухових та токсичних речовин,

вогнепальної зброї, ДНК, медичні дослідження проводяться переважно спеціалізованими державними експертними установами.

Відповідно у переліку обов'язкових ідентифікаційних даних або відомостей про експерта, що мають бути вказані у його висновку, зазначаються відомості про включення експерта до професійних реєстрів, національних списків судових експертів, наявність документів, що підтверджують це тощо.

Так, наприклад, § 73 Кримінального процесуального кодексу *Німеччини* (*Strafprozessordnung — StPO*), що встановлює порядок відбору (призначення) експертів для проведення дослідження, передбачає у переліку персональних даних експерта, які мають бути вказані у висновку, необхідність зазначення його професійного статусу та кваліфікації, зокрема відомостей про те, чи входить він до *офіційного реєстру експертів* або його призначено одноразово за наявності відповідних спеціальних знань[1].

При цьому, якщо для проведення певного виду експертиз існують офіційно призначені чи публічно затверджені експерти або спеціальні державні інституції чи сертифіковані фахівці у конкретній галузі, перевага, як правило, надається їм, окрім випадків, коли особливі обставини справи вимагають залучення іншого спеціаліста.

Стаття 157 Кримінального процесуального кодексу *Франції (Code de procédure pénale — CPP),* яка встановлює порядок вибору експерта, передбачає, що експерти обираються поміж фізичних або юридичних осіб, які внесені до відповідного *національного списку Касаційного суду* або до аналогічних списків апеляційних судів Франції. Як виняток, орган судової влади може призначити експерта, якого немає в цих списках, але таке рішення обов'язково має бути вмотивованим[2].

З огляду на викладене, вбачається доцільним у тексті пункту 1 частини першої статті 102 КПК України, окрім відомостей, запропонованих у законопроєкті, передбачити обов'язкове зазначення наявності свідоцтва або іншого документа, що підтверджує кваліфікацію експерта (як це визначено чинною редакцією цього пункту), а також відомості про включення експерта до Державного реєстру атестованих судових експертів.

Такі дані забезпечать можливість повної та об'єктивної перевірки відомостей щодо сфери спеціальних знань, кваліфікації та професійної діяльності експерта, який залучається до проведення певних експертних досліджень у кримінальному провадженні.

У Прикінцевих положеннях законопроєкту зазначається, що «*цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування*». Такий припис не узгоджується із залежністю пропонованих у законопроєкті змін до КПК України від ухвалення змін до галузевого Закону, передбачених законопроєктом № 16048. Тому у Прикінцевих положеннях доцільно передбачити, що цей Закон набирає чинності одночасно (або не пізніше) з набранням чинності Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про судову експертизу» щодо гарантування незалежності судових експертів» (реєстр. № 16048 від 07.09.2026).

---

[1] Strafprozessordnung — StPO. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/__73.html

[2] Code de procédure pénale — CPP. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000006575366

Отже, вищеозначені положення досліджуваного законопроєкту не повною мірою узгоджуються зі встановленими Законом України «Про правотворчу діяльність» вимогами щодо повноти, правової визначеності та системності змісту нормативно-правового акта. У подальшому це ускладнить реалізацію законопроєкту під час правозастосовної діяльності та досягнення його проголошеної мети.

Висновки

Проєкт Закону України «Про внесення зміни до статті 102 Кримінального процесуального кодексу України щодо відомостей, які зазначаються у висновку експерта» (реєстр. № 16049 від 07.09.2026) не повною мірою узгоджується з правовим досвідом деяких провідних європейських держав щодо законодавчого визначення переліку ідентифікаційних даних про судового експерта, які мають зазначатися у його висновку.

Законопроєкт містить деякі положення, які не відповідають усталеним вимогам техніки нормопроєктування щодо правової визначеності, повноти та системності змісту нормативно-правового акта. У подальшому такі ризики можуть перешкодити належній реалізації законопроєкту під час правозастосування, тож відповідні положення підлягають коригуванню.

Дослідницька служба
Верховної Ради України

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*